

JUHÁSZ IMRE, SZALAY GÁBOR

*Eszterházy Károly Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet, Eger
College of Eszterházy Károly, PE and Sport Science Institute, Eger*

SPORTTÁBOROK TERHELÉSÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA A SZÍVFREKVENCIA ALAPJÁN COMPARING STUDY TO LOADING FORCE OF SPORTING CAMPS ACCORDING TO THE HEART RATE

Összefoglaló

Tanulmányunk *célja* volt, hogy megállapítsuk, és összehasonlítsuk a gyalogtúrázás és a kajakozás cardiovascularis rendszerre gyakorolt hatását, a terhelés nagyságát, és az energiafelhasználás mértékét.

Alanyaink egészséges, rendszeresen edzett, férfi főiskolai hallgatók (N=10; életkor= 19±1.3) voltak. Egész napos gyalogtúrázást, illetve kajakozást teljesítettek, melyből 3 órás, folyamatos terhelési szakaszt vizsgáltunk. A terhelés alatt, 5 másodperces mintavétellel mértük a szívfrekvenciát (ütés/perc), a mért paraméterek alapján számítottunk intenzitási zónákban eltöltött időt (mp;%), és felhasznált energiát (kcal).

Eredményeink azt mutatják, hogy a gyalogtúrázás alatt szignifikánsan magasabb a szívfrekvencia (p=0.00001), valamint a felhasznált energia nagysága (p=0.00009) mint a kajakozás alatt.

Következtetésként azt mondjuk, hogy a gyalogtúrázás, mint aktív szabadidős sporttevékenység jelentősebb igénybevételnek teszi ki a szervezetet, mint a kajakozás.

Kulcsszavak: *szabadidősport, szívfrekvencia, energia felhasználás.*

Abstract

The main aim of our research to declare and compare the effects of kajaking and walking tour in connection with cardiovascular system, amount of performance and used energy or calories.

Our sample was healthy, trained boys with a good fitness level (from Eszterházy Károly College, N=10, age= 19±1.3). They trained walking tour and kajaking all day, in this period we examined 3 hours long training them. During the performance we measured the heart-frequency (hit/60sec), we calculated spent time in the intensity zone (sec/%), and used energy (kcal).

Our results show the following: during the walking tour was significant higher heart-frequency ($p=0.00001$), and was significant higher used energy ($p=0.00009$), then during the kajaking activity.

Our conclusion is the following: walking tour, like leisure activity means higher requirement and developed more the cardiorespiratorical endurance, then the kajaking leisure sport activity.

Keywords: *leisure sports, heart-frequency, used energy.*

Bevezetés

„...élj, s mozogj, hogy életet ne unj”
Vörösmarty Mihály

Testünk energia-felhasználása meghatározóan összefügg az aktuális egészségi állapotunkkal és az edzettségi szintünkkel. Az egészségi állapotunk fenntartása, javítása szempontjából fontos ismerni a különböző fizikai tevékenységek során fellépő energiaigényt. Mind a versenyzőknek, mind a szabadidő sportolóknak hasznos, ha tisztában vannak a sporttevékenységük alatt felhasznált energiamennyiséggel.

A különböző terhelések energiaforgalmát, számos sportág energiaszükségletét az 1960-as években vizsgálták, és rendszerezték először (*Grafe, 1964; Durnin és Passmore, 1967; Jakovlev, 1967, 1970*). Az energiaszükségletek mért, ill. számított értékeit számos tényező befolyásolja – az edzés intenzitása, időtartama, a terhelés mértéke, és a pihenőidőszakok aránya, a környezet hőmérséklete, a sportoló testtömege, testmagassága – mégis az egyes sporttevékenységek között az időegységre és testtömege vonatkoztatott értékek között, átlagosnak tekinthető edzésintenzitás mellett, néhány jellemző energiaigényű csoport kialakítható volt. *Grubich (1980)* a legnagyobb energiaigényű sportágak (átlagos óránkénti energiaszükségletük 3.2 kcal/kg) közé a ciklikus mozgással járó, elsősorban állóképességet, ill. erő-állóképességet igényelő sportokat sorolta (evezés, kajak-kenu, közép- és hosszútávfutás, sífutás, öttusa, kerékpársport, gyorskorcsolya, alpinizmus, gyaloglás).

Az utóbbi években növekvő érdeklődés mutatkozik a különböző szabadidős sportok, valamint a nem tradicionális fizikai aktivitások iránt, mint amilyen pl. a hótalpaszás, sziklamászás, vagy a vadvízi kajakozás. Csupán néhány újabb tanulmány vizsgálta tudományos igénnyel, és módszerekkel a természetben űzött szabadidős sportokat (*Schneider és mtsai., 2001; Tworoger, 2003; Hall és mtsai., 2004; Pederson és Samuelson, 2005*), ezen belül azonban az általunk is vizsgált természetjárás és vízitúrázás élettani hatásait ebben a formában még nem írták le. *Pederson és Samuelson (2005)* valamint *Hoffman és munkatársai (2006)* vizsgálták a kajakozást, mint aktív szabadidős sporttevékenységet. Véleményük szerint, a kajakozásnak, mint aktív szabadidős tevékenységnek, hasonló

lehet az egészség megőrzésében betöltött szerepe, mint más szabadban végezhető sportoké, illetve helyettesítheti a tradicionális szabadidősportokat.

A természetjárás, gyalogtúrázás 1873-tól, a Kárpát Egyesület megalakulásával válik szervezetté Magyarországon. A vízisportok elterjedése, szerveződése gróf Széchenyi Zsigmond nevéhez köthető, aki 1862-ben megalapította az első „Csónakdát”. Több elismert tudós is részese volt, és részese ma is a szabadidő-sport tevékenységeknek. Az MKE első elnöke báró Eötvös Lóránd világhírű tudós reprezentálja a tagokat (*Bokody, 2001; Leili, 1988*).

A témával foglalkozó irodalmak mindegyike foglalkozik a tevékenységek emberi szervezetre gyakorolt hatásaival, azonban objektív mérések hiányában csupán általános megfogalmazásokkal tesznek a természetben űzhető sportok pozitív hatásairól. A tanulmányok jelentős része főleg a vészhelyzetekkel, bal-eset megelőzéssel, és elsősegélynyújtással foglalkozik részletesebben. *Rosta (1999)* a teljesítménytúrázásról szerzett tapasztalatai kapcsán is csak a sérülésekkel, az elfáradással kapcsolatos teljesítménycsökkenéssel foglalkozik, inkább élménybeszámoló szinten, mint orvosi szemmel.

A természetjárás, gyalogtúrázás energetikai háttéréről, energia felhasználásáról *Németh és Némethné (1997)* írnak. Adataik szerint a túrázás igen nehéz fizikai munkának minősül; pl. egy órai gyaloglás energiaigénye 1700–2100 kJ (400–500 kcal), azaz az átlagos energiaszükséglet kb. hatszorosa. Egész napos (8–10 óra) túrázáshoz (gyalogláshoz) 3500–4000 kcal energiafelhasználást társítanak. *Frenkl (1974, 1999)* a különböző sporttevékenységek energiafelhasználásának adatsorában a kajakozásra (4,3 km/h sebességgel) 1,35 kcal/kg/h energiaigényt, a gyaloglásra (4 km/h sebességgel) 2,9 kcal/kg/h energiaigényt közöl. *Ainsworth és munkatársai (1993)* a mérsékelt intenzitási zónába sorolják mindkét tevékenységet, melyekhez 3,5–7 kcal/perc energiaigényt társítanak. Jelen vizsgálatunkban *Nádori (1978)* intenzitás zóna felosztása volt a mérvadó. A szabadidő sportoknál domináló mérsékelt intenzitási zóna a VO₂max 40–60%. Az egészséges cardiovasculáris rendszer és a sportteljesítmény szoros kapcsolata régóta ismert (*Franks, 1975*), azonban az utóbbi évtizedben a pulzusmonitorozás szerepe megnőtt mind az élsport, mind a szabadidősport területén (*Achten és Jeukendrup, 2003*). Az új generációs eszközök, mint a Polar System, extrém ill. normál körülmények között is lehetővé teszik, hogy ellenőrizhessük a szív munkáját, személyre szabjuk edzésünket, optimalizáljuk a terhelés nagyságát, intenzitását, megelőzzük, kiszűrjük az egészségkárosító hatásokat (*Petrekanič, 2005*).

A különböző szabadidő sportnak jelentős szerepe van a helyes egészségszemlélet formálásában. A testedzés és a táplálkozás az egészséges életmód két pillére. Az urbanizált életmód, az ebből fakadó inaktivitás, valamint ezen okokból törvényszerűen következő elhízás népbetegség, mely valamennyi korosztály érinti. Jelenleg, Magyarországon a nem sportoló gyermekek aránya meghaladja a

30%-ot (Antal és mtsai., 2001). A szabadidős sporttevékenység az aktív életmód részeként mintát nyújthat ezen korosztály számára.

Az Eszterházy Károly Főiskola, Testnevelési és Sporttudományi Intézet hallgatóival három terepgyakorlaton ismertetjük meg a természetjárás-gyalogtúrázást, vízitúrázást, és síelést, mint aktív szabadidős sporttevékenységet. A munkavégzés jellege, mennyisége és intenzitása szerint, igen jelentősek a különböző táborok sporttevékenységei közötti különbségek.

A vizsgálattal célunk volt megállapítani, és összehasonlítani a gyalogtúrázás, és a kajakozás élettani terhelését a szívfrekvencia alapján. Feltételeztük, hogy a gyalogtúrázás nagyobb terhelést nyújt a szervezet számára, magasabb lesz a szívfrekvencia, valamint az energiafelhasználás átlagainak mértéke, mint kajakozás alatt.

Amennyiben hipotézisünk helyesnek bizonyul, a teljesítmény jellemzésére szolgáló mutatóink alkalmasak az egyes sporttevékenységekben nyújtott teljesítmények jellemzésére, gyakorlati tapasztalataink igazolhatóak.

Hipotézisünk igazolásának, vagy elvetésének érdekében a következő kérdésekre kerestük a választ:

1. Mekkora az energiafelhasználás a különböző sporttevékenységek alatt?
2. Milyen mértékű a cardiovasculáris rendszer terhelése a túrázás és a kajakozás alatt?

Anyag és módszer

Alanyok

Mindkét táborban (K. = kajak csoport; Tr. = gyalogtúra csoport) egészséges férfi hallgatókat (N=10; életkor= 19±1.3) mértünk. A táborok kötött rendje miatt a hallgatók azonos igénybevételnek voltak kitéve 5 napon át, azonos időben étkeztek, pihentek, vettek részt foglalkozásokon. Az alanyok számára biztosított terhelés-pihenés aránya, valamint az étkezések energiatartalma azonos volt mindkét táborban.

Vizsgálati protokoll

A terhelés mindkét táborban egész napos túra volt, ebből választottunk ki 3 óra folyamatos terhelési szakaszt.

Polar Team System^{TM} (Polar Electro Oy, Finnország) segítségével mértük a szívfrekvenciát. Az alanyok mellkasi jeladót viseltek, mely 5 mp-es mintavétellel rögzítette a szívfrekvenciát. A terhelés után az adatokat interface közbeiktatásával számítógépre vittük, és Polar Precision Performance^{TM} 4 SW szoftver (Polar Electro Oy, Finnország) segítségével elemeztük a terheléseket. Mértük a szívfrekvenciát, ennek alapján, valamint antropometriai mutatókból (testtömeg (kg), test-

magasság (cm)) számítottunk felhasznált energiát (**1. diagram/Chart 1**), és a különböző intenzitási zónákban eltöltött időt.

Statisztikai számítások

Adatainkat Statisztika 6.0-ás programmal dolgoztuk fel. Alapstatisztikai mutatókat, és a csoportok átlagai közötti különbséget számoltuk, utóbbit Student-féle kétmintás t- próbával. „F” próbával ellenőriztük, hogy alkalmazhatunk-e „t” próbát.

Az értékeket átlag $\pm$ szórás képlettel fejeztük ki, a szignifikancia szint $p < 0.05$ volt.

Eredmények

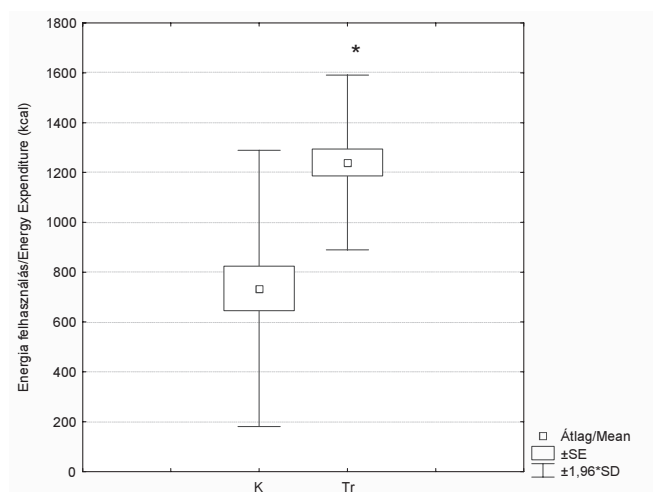
Az átlagos szívfrekvenciában (AHR;ütés/perc), a maximális szívfrekvenciában (MaxHR;ütés/perc), az összes szívütésben (THR;ütés), valamint az energiafelhasználás mértékében (E;kcal) (1.diagram) szignifikáns (AHR: $p < 0.00001$, MaxHR: $p < 0.00000$, THR: $p < 0.00001$, E: $p < 0.00009$) különbséget találtunk a Tr. és K. csoport között. Tr. csoportban jelentősen magasabb volt minden változó (AHR: Tr=133 $\pm$ 10 szemben K=105 $\pm$ 11; MaxHR: Tr=181 $\pm$ 10 szemben K=148 $\pm$ 11; THR: Tr=23917 $\pm$ 1846 szemben K=18881 $\pm$ 1917; E: Tr=1240 $\pm$ 179 szemben K=735 $\pm$ 283). A minimum szívfrekvenciában (MiHR; ütés/perc) nem volt különbség a két csoport között (**1. táblázat/Table 1 és/and 1. diagram/Chart 1**).

A különböző intenzitási zónákban eltöltött idők eloszlását összehasonlítva azt tapasztaltuk, hogy a szabadidő sportokra jellemző, közepes intenzitás zónában a K csoport a terhelési időnek 58%-át töltötte, szemben a Tr. csoport 28%-ával. A szubmaximális, és maximális intenzitás zónában lényegesen többet dolgozott a Tr. csoport (68%), szemben a K csoporttal (17%), míg a könnyű intenzitás zónában a K. csoport a terhelési időnek a 24%-át, szemben a Tr. csoport 4%-val. (**2.-3. diagram/Chart 2-3**).

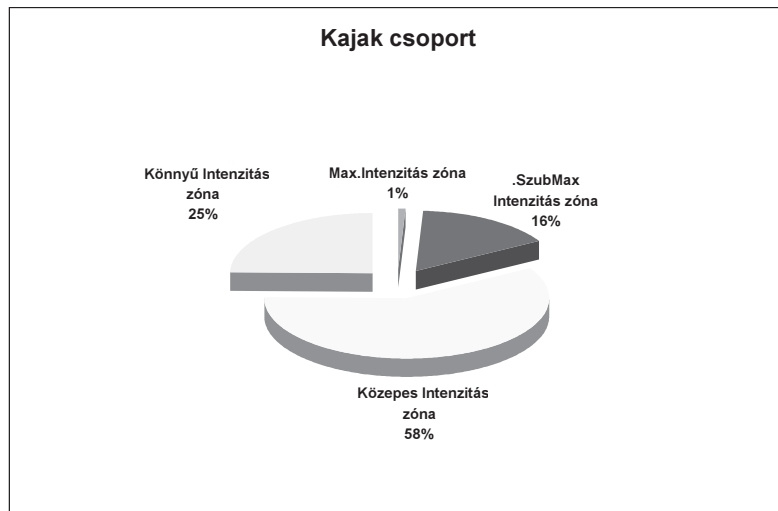
1. táblázat/Table 1: A kajakos (K) és a gyalogtúra (Tr) csoport szívfrekvencia mutatói (THR; MiHR; MaxHR; AHR), és energiaszívódás (E) / Heart-frequency index (THR; MiHR; MaxHR; AHR) and used calories (E) among Kayaking (K) and walking tour (Tr) group

Változók/Variables	Kajakos csoport/ Kayaking group (K)	Túra csoport/ Tour group (Tr)	p-érték/ values
Energia felhasználás (kcal) / Energy Expenditure (kcal) (E)	735±283	1240±179	0.00009*
Összes szívütés (ütés) / Total Heart Rate (beats) (THR)	18881±1917	23917±1846	0.00001*
Minimum pulzus (ütés/perc) / Minimum Heart Rate (beats / min) (MiHR)	72±11	80±11	0.11952
Átlag pulzus (ütés/perc) / Average Heart Rate (beats/min) (AHR)	105±11	133±10	0.00001*
Maximum pulzus (ütés / perc)/Maximum Heart Rate (beats c/ min) (MaxHR)	148±11	181±10	0.00000*

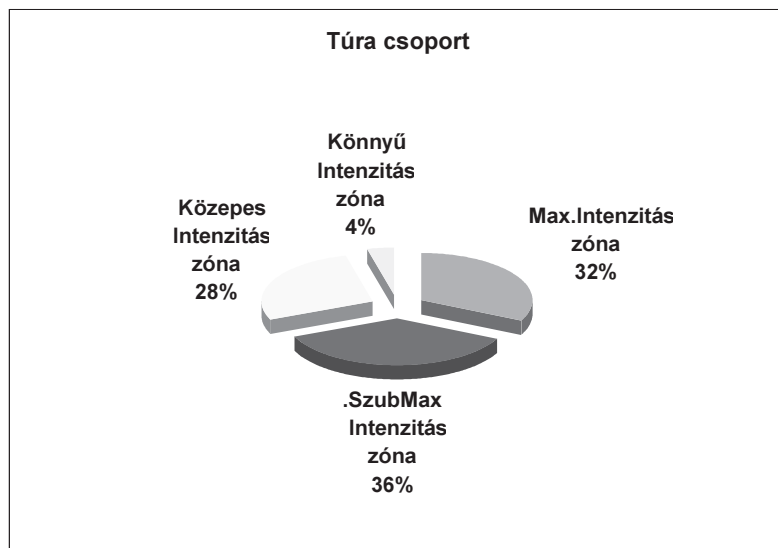
*-gal jelöltük az átlagok közötti szignifikáns különbséget ($p < 0.05$)

1. diagram/Chart 1: Az energia felhasználás (kcal) átlaga, az átlag hibája ($\pm SE$) és a szórás ($\pm SD$) értékei a kajakos (K), és a túra (Tr) csoportban. *-al jelöltük az átlagok közötti szignifikáns különbséget / Average of used energy (kcal), mistake of average ($\pm SE$) and dispersion ($\pm SD$) among kayaking (K) and walking tour (Tr) group. We signed with * the difference between average significally

2. diagram/Chart 2: A különböző intenzitás zónákban eltöltött idő (másodperc) százalékos eloszlása a kajakos csoportnál / Percentages of spended time (sec) in the different intensity zone in connection with kayaking group.

3. diagram/Chart 3: A különböző intenzitás zónákban eltöltött idő (másodperc) százalékos eloszlása a gyalogtúra csoportnál / Percentages of spended time (sec) in the different intensity zone in connection with walking tour's group.

Diszkusszió és konklúzió

Az irodalmi összevetés igen nehéz, kevés olyan tanulmányt találtunk a szabadidősportok területén, mely alapul szolgálhatna eredményeink összehasonlítására. A tanulmányok többsége inkább a különböző tradicionális sporttevékenységek élvonalát vizsgálja különböző terhelési mutatók alapján. Így azt mondjuk, hogy vizsgálatunk kiegészíti az eddigi eredményeket.

Gyakorlati tapasztalatainkat méréseink igazolták, feltételezésünk helyesnek bizonyult. Mindkét táborban, a mozgás jellegének, az aktív szabadidős tevékenységre jellemző optimális terhelést kapnak hallgatóink. A két mozgás összehasonlításának alapja a ciklikus mozgásforma, az állóképességi terhelés, valamint az aerob energiaszolgáltató rendszer.

A gyalogtúrázás alatt tapasztalt szívfrekvencia értékek, és az energiafelhasználás mértéke illeszkedik az irodalmi adatokhoz (*Grafe, 1964; Durnin és Passmore, 1967; Jakovlev, 1967, 1970; Grubich, 1980; Ainsworth és munkatársai, 1993; Német és Némethné, 1997; Tworoger, 2003; Hall és mtsai., 2004*). A kajakozásnál kapott eredményeink részben ellentétben állnak *Pederson és Samuelson (2005)* valamint *Hoffman és munkatársai (2006)* eredményeivel. Azt mondjuk, hogy a vízitúrázás alatt beiktatott több, rövid pihenő jelentős mértékben csökkentette a terhelést.

Úgy gondoljuk, hogy a gyalogtúrázás alatt tapasztalt, szignifikánsan magasabb szívfrekvencia átlagok, valamint az ezzel összefüggő, jelentősen nagyobb energiafelhasználás a járás és a kajakozás alatt működő, motoros egységek eltérő számával, méretével, és tömegével mutat szoros összefüggést. A mozgások vertikuma is más, míg a kajakozás csak horizontális síkban, a túrázás vertikális síkban is történik, így nagyobb igénybevételt is jelent. A terhelés egyenletesebb volt.

Vizsgálatunkat befolyásoló tényezők elsősorban az időjárási körülmények voltak, hiszen a hőmérséklet, a páratartalom, és a szél olyan összetevők, melyek hatással vannak a teljesítményre.

Azt egészséges életmód érdekében végzett sporttevékenységekhez viszonyítva az általunk vizsgált területek megfelelnek az elvárásoknak, hosszantartó aerob igénybevételt biztosítanak.

További vizsgálatokat tartunk szükségesnek, hogy feltérképezzük a különböző szabadidős sporttevékenységek terhelési mutatóit, energiaigényük mértékét.

„A legjobb iskola, amelyben egy ifjú ember megtanulhatja, hogy a világnak van értelme, a természettel való közvetlen kapcsolat.”

Konrad Lorenz

Irodalomjegyzék

- Achten, J., Jeukendrup, A.E. Heart rate monitoring: applications and limitations. *Sports Med.* 2003; 33: 517–38.
- Ainsworth, B. E, Haskell W. L., Leon, A. S., et al. Compendium of physical activities: classification of energy costs of human physical activities. *Med. Sci. Sports Exerc.* 1993; 25: 71–80.
- Antal, M., Regöly-Mérei, A., Nagy, K. és mtsai. Reprezentatív táplálkozás-egészségügyi szűrővizsgálat fővárosi középiskolákban. *Új Diéta*, 2001; 6: 15–29.
- Bokody, J. *Vízitúrázók kézikönyve*. Mezőgazda 2001.
- Durnin, J. V. G. A., Passmore, R. *Energy, work and leisure*. London, Heinemann Educational Books Ltd. 1967.
- Franks, B. D. Athletics and cardiovascular health. *J Sports Med.* 1975; 3: 172–8.
- Frenkl, R. *Sportélettan*. Tankönyvkiadó, Budapest. 1974.
- Frenkl, R. Sporttáplálkozás. In: Bíró, Gy., Lindner, K. (szerk.): *Tápanyagtáblázat*. Medicina Könyvkiadó Rt, Budapest, 1998, p. 112–124.
- Grafe, H. K. *Optimale Ernährungsbilanzen für Leistungssportler*. Akademie Verlag, Berlin, 1964.
- Grubich, V. *A sportolók táplálkozása*. Sport, Budapest, 1980.
- Hall, C., Figueroa, A., Fernhall, B. and Kanaley, J. A. Energy Expenditure of Walking and Running: Comparison with Prediction Equations. *Med. Sci. Sports Exerc.* 2004; 36: 2128–2134.
- Hoffman, A. C., Garner, K. J., Krings, AR., et al. Energy Expenditure of Recreational Kayaking. *J. Und. Kin. Res.* 2006; 2: 26–31.
- Jakovlev, N. N. *Pitanie szportszmena*. Izd. Fizkultura i Szport, Moszkva, 1967.
- Jakovlev, N. N. O narmah kalorijnoszti pitaniija szportszmenov. *Teor. Prak.. Fiz. Kult.* 1970; 8: 70–2.
- Leili, Gy. *A vízi túravezetés alapismeretei*. Budapesti Természetbarát bizottság, 1988.
- Nádori, L. *Az edzés elmélete és módszertana*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1978.
- Németh, I., Némethné, K. J. *Zöld kalandra fel!* Budapest, Havasi Rózsa Kft., 1997. ISBN: 963 04 49315.
- Pederson, H., Samuelson, M. The Physiological Effects of Recreational Kayaking. *J. Und. Res.* 2005; 1: 30–38.
- Petrekanits, M. Pulzusmonitorok alkalmazása a terhelésélettani kutatásokban. *Fitnessz és Tudomány* 2005; 1: 31–33.
- Rosta, G. *Teljesítménytúrázás az orvos szemével*. 1999.
<http://www.fsz.bme.hu/k100/orvos.htm>
- Schneider, P. L., Porcari, J. P., Erickson, J. D. A., et al. Physiological Responses to Recreational Snowshoeing. *J. Exerc. Physiol.* 2001; 4: 45–52.
- TwoRoger, S.S. *Health Benefits of Walking*. About: Walking. 2003.
<http://walking.about.com/od/healthbenefits/>.